

Сорокіна Л.В., помічник судді (м. Київ)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМИ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Боротьба зі злочинними посяганнями в соціальній сфері в умовах триваючого реформування економіки та збереження високого рівня її криміналізації набуває все більш актуальний характер.

Реалізація Державної стратегії в цьому напрямі виявила цілий комплекс невирішених проблем, включаючи питання

правозастосовчої практики. Крім того, несистемне і недостатньо науково обґрунтоване перетворення суспільних і економічних відносин призвело до розширення криміналізації відносин у соціальній сфері, зниження ролі і значення державного впливу і, як наслідок, соціального чинника економічної реформи [3, с. 17].

Застосовуючи системний підхід до вивчення злочинності в соціальній сфері важливо виходити з декількох взаємопов'язаних обставин. По-перше, в умовах, коли повернення до загальної державної (суспільної) власності вже неможливе, збережена частина державної власності потребує посиленої охорони і захисту. Інакше проголошені цінності та пріоритети захисту прав людини залишаться декларативними положеннями. По-друге, в економічній злочинності в соціальній сфері наочно проявляються недоліки функціонування усього адміністративного і господарського ринкового механізму, ураженого проявами корупції самих різних форм [1].

Безконтрольний доступ державних службовців і працівників комерційних організацій до обслуговування та витрачання бюджетних коштів був і, на жаль, продовжує залишатися значним фактором криміналізації самої влади.

Державна політика захисту бюджетних коштів від протиправних посягань повинна повною мірою спиратися на заходи кримінологічного аналізу і профілактики. Ступінь захищеності державних і недержавних засобів соціальної сфери від злочинних посягань безпосередньо впливає на рівень соціальної захищеності населення. Тенденція збільшення обсягу платних послуг в освіті, охороні здоров'я, соціальне (пенсійне) забезпечення неминуче призведе до подальшого падіння реальних доходів населення.

Таким чином, стабільність і гарантований державний захист соціальної сфери в рівній мірі важливі як для окремого індивіда, так і суспільства в цілому.

Збільшення числа зареєстрованих злочинів у кількості виявлених злочинів свідчить про кількісні і якісні зміни злочинності в даній сфері, підвищення ступеня її суспільної небезпечності. Основний масив злочинів тут становлять розкрадання, учинені шляхом присвоєння і розтрата, шахрайства, посадові зловживання проти інтересів державної служби, злочини у сфері економічної діяльності [2, с. 233].

Реєстрована злочинність в соціальній сфері в силу високого рівня латентності відображає лише незначну частину реально вчинених протиправних діянь. При цьому кримінологічна характеристика злочинності в розглянутій сфері є неповною через відсутність єдиного статистичного обліку злочинів, учинених щодо бюджетних коштів, у тому числі соціального призначення.

Значні фінансові кошти, потрапляючи у «тіньовий» обіг, служать живильним середовищем корупційної та організованої злочинності. Підвищення економічного ефекту правозастосовчої та профілактичної діяльності з відшкодування матеріальної шкоди має бути найважливішим напрямом кримінальної політики. Відсутність «прозорості» проходження і витрачання бюджетних коштів становить серйозний криміногенний фактор.

Ефективність кримінально-правового впливу на криміногенну ситуацію в соціальній сфері багато в чому залежить від того, наскільки адекватно в законі про кримінальну відповідальність відображаються об'єктивно існуючі суспільні відносини і кримінальні реалії. Виявляється актуальним пошук і визначення концептуальної основи кримінально-правового та кримінологічного забезпечення безпеки у цій сфері, визначення системи кримінально-правових засобів її охорони та їх удосконалення [4, с. 122].

Проблема боротьби з цим соціальним явищем актуальна і для інших країн, в тому числі і країн з розвинутою ринковою економікою та усталеними правовими формами державного контролю.

Ускладнення соціально-економічної ситуації в країні викликає серйозні правопорушення у державних позабюджетних фондах, що включають систему пенсійного забезпечення, соціального і медичного страхування.

Як показує аналіз зарубіжного кримінального законодавства, встановлення кримінальної відповідальності за посягання на державні кошти (кошти скарбниці) є об'єктивним відображенням універсальності та актуальності завдання протидії злочинним проявам у соціальній сфері. Без ефективності її рішення практично неможливо обмежити масштаби організованої злочинності, тісно пов'язаної з корупційними проявами.

В умовах зростання кількості і ступеня суспільної небезпеки злочинних посягань захист бюджетних коштів ще недостатньо спирається на систематизовану і кримінологічно перетворену правову базу. При цьому можливість (корупційний потенціал) нецільового використання бюджетних і позабюджетних коштів спеціальної спрямованості закладається часом безпосередньо в нормативні правові акти органів державної влади. Звідси, при недостатній досконалості кримінального законодавства, це не сприяло підвищенню ефективності кримінально-правових заходів впливу на фактори злочинності у даній сфері суспільних відносин [3, с. 39].

Вивчення сформованої ситуації показує, що вжиті заходи поки що неадекватні масштабам криміналізації соціальної сфери. Ступінь впливу правоохоронних, контролюючих та податкових (фіскальних) органів на зазначену сферу фінансового обігу не відповідає реальному рівню злочинності.

При цьому не повною мірою використовується потенціал органів поліції та інших правоохоронних органів у запобіганні злочинів у соціальній сфері. У цих умовах запобігання злочинам у цій сфері виступає в якості одного із значущих напрямів усієї правоохоронної діяльності, в тому числі поліції.

Не випадково понад 90 % опитаних в ході дослідження експертів - співробітників правоохоронних органів вважають, що не можна визнати задовільною захищеність бюджетних і позабюджетних коштів соціальної сфери від злочинних посягань та діяльність у цій сфері правоохоронних органів по боротьбі зі злочинністю. При цьому, лише близько 10 % опитаних вважають, що намітилася тенденція до посилення її захисту від економічних злочинів [1].

Необхідність зміцнення фінансової дисципліни, посилення контролю за цільовим, своєчасним і повним використанням коштів бюджетів усіх рівнів і позабюджетних коштів соціальної сфери вимагає впровадження нових підходів до організації міжвідомчої взаємодії та координації, удосконалення правових основ цієї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Мельничук В. Пенсійні проблеми стосуються всіх, і не тільки пенсіонерів. Укрінформ. 2016. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2025499-pensijni-problemi-stosuutsa-vsih.html.

2. Руфанова В. М. Детермінація злочинів, пов'язаних із порушенням законодавства про бюджету систему України. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 11. С. 122-125.